

MLADI PLAMEN

LETO V.

OKTOBER 1933

ŠT. 10

„Trd, neizprosen, mož jeklen . . .“ (po Jurčiču)

Kam vodi Hitler Nemčijo

Hitlerizem je malomeščanski pokret v dobi monopolističnega kapitalizma, ki ga vodi in financira velekapital. Hitlerjevska ideologija ni nič drugega kakor izraz v dobi finančnega kapitalizma propadajočega in po vojaškem porazu v svetovni vojni razočaranega malomeščanstva Nemčije. Ta srednja socialna plast med buržuazijo in proletarijatom je z gospodarsko krizo še posebej zgubila materialne pogoje za znosen obstoj. Njenemu gospodarskemu položaju odgovarjajo tudi miselnost in psihologija, ki je izražena v protimarksističnih in protikapitalističnih geslih. Proti »judovskemu marksizmu«, proti judovski veletrgovini, oduškim obrestim, tujcem in mirovnim pogodbam, za revanžno vojno itd. izzvenc hitlerjevska demagoška gesla. Nazaj, v predvojne čase, v cesarsko preteklost so obrnjeni pogledi malomeščanskih množic. V tem leži reakcionaren značaj njih idealov. Ker pa je del malomeščanstva že prihajal pod vpliv revolucionarnega proletarijata in da bi obenem tega pridobil, je zlorabljal Hitler v svoji propagandi tudi gesla: socializem, revolucija. Katere so bile glavne socialne sile, ki so zadrževale razvoj in popoln uspeh Hitlerjevega pokreta? Načelni, torej razredni nasprotnik hitlerizma je bil revolucionarni proletarijat. Proti njemu je v prvi vrsti izbral velekapital Hitlerja. Taktične nasprotnike pa sta predstavljala socialdemokracija in Centrum. Ti trije činitelji so bili po mnenju hitlerjevcev glavna ovira njih pokretu med množicami. Vlade Brüninga, Papena in Schleicherja so nazadnje še olajšale pot in zmago fašizma z razpustom parlamenta in z zasilnimi uredbami. Socialdemokracija in Centrum pa sta jih v svojih iluzijah o demokraciji složno podpirala s pasivno resistenco. Svoboda tiska je bila omejena, obrambne organizacije protihitlerjevskih strank so bile razpuščene. Ti ukrepi so bili potrebni tudi zaradi tega, ker so se množice z naraščajočo krizo vedno bolj radikalizirale in zahtevale dejanj. Hitler je bil še vedno v opoziciji. Značilna je bila pri predzadnjih volitvah zguba okoli 1 milijona glasov v škodo Hitlerju. Finančni kapital je žrtvoval nove milijone za hitlerjevsko propagando, poostren je bil fašistični teror, tako da so pri zadnjih volitvah glasovi hitlerjevskih volilcev zopet narasli. Prišel je trenotek, da prevzame Hitler oblast v svoje roke. Skrajna meja v številu osvojenih množic je bila namreč že dosežena. Pozabiti pa se ne sme, da so dobile protifašistične stranke kljub terorju še vedno okoli 16 milijonov glasov. Ko je Hitler nastopil vlado, mu je bilo omogočeno s pristankom tako zvanih demokratičnih strank: socialdemokratov in Centuma ter ob podpori nemških nacionalcev, t. j. stranke težke industrije, dobiti pooblastilo, da lahko vlada 4 leta brez parlamenta z dekreti. Sledil je še formalni razpust vseh političnih strank, ki so bile v svojih akcijah že prej z zasilnimi uredbami omejene. Demokracija in parlamentarizem sta doživela popoln polom. Fašistična diktatura je oblika vladanja v dobi monopolističnega kapitalizma. Neposredna Hitlerjeva naloga je bila tedaj utrditi in poglobiti svojo oblast. Razpuščene so bile vse kulturne in sportne organizacije nasprotnikov. Državni aparat, univerze, šole, trgovino itd. so začeli »čistiti« od marksističnih in judovskih elementov. Požig protifašistične literature naj bi označil novega duha. Koncentracijski tabori so se začeli polniti z delavskimi voditelji. Pokrajinske samouprave in njih vlade so bile ukinjene, na njih mesto so stopili po Hitlerju imenovani državni namestniki. Državna uprava je bila torej strogo centralizirana. Ravno tako so bili odstranjeni z vodilnih mest v strokovnih organizacijah fašizmu neljubi elementi ter zamenjani s hitlerjevci. Strokovne organizacije so se pretvorile v strokovne obratne svete, v katerih ima glavno besedo podjetnik. S cerkvijo se je Hitler pobotal in sklenil z njo konkordat. Prvo dejanje fašistične »revolucije« je bilo zaključeno. Do tu je šlo Hitlerju gladko. Malomeščanske množice (trgovci, obrtniki, mali in srednji kmetje, uradniki in nameščenci, upokojenici, »lumpen-proletariat« itd.) so še zaupale Hitlerju, pričakovale so drugega dejanja. Hitler pa je izjavil: »Revolucija je končana.« Kmalu nato je dejal dr. Ley, vodja »delovne fronte«: »V obratnih svetlih more odločati le podjetnik.« Razumljivo, saj je velekapital financiral Hitlerja. Fraze o socializaciji so bile vržene med staro šaro. Pred kratkim je Hitlerjev režim oprostil Hindenburga vseh davkov na njegovih veleposestvih. Državni proračun je bil zmanjšan za 1400 milijonov mark. Od prihrankov je narodnosocialistični režim določil 700 milijonov mark za podporo industrijcem; za 800 milijonov mark ni nikake uradne opredelitve; če bi bilo izdanih za podpore brezposelnim, bi to prav gotovo ves fašistični aparat na ves glas tudi razglasil. Z zvišanjem carine in povečanjem trošarine na poljedelske proizvode, se je življenjska stopnja delavstva in nameščentva zmanjšala. Siromašni kmetje niso z višjimi cenami poljedelskih proizvodov ničesar pridobili, ker itak ne morejo pridelovati za trg; srednji kmetje in veleposesniki se pa tudi ne bodo mogli dlje časa veseliti visokih cen, ker proti njim deluje zmanjšanje konzuma od strani delavcev in nameščencev, katerim se niso nič povečale mezde in plače. Malomeščanske

množice lahko pričakujejo omiljenja svojega kritičnega položaja le od zboljšanja svetovnega gospodarstva v celoti, čigar razvoj pa ne kaže nikakih znakov rešitve. Da prikrije pred delovnimi množicami in malomeščanstvom odločno kapitalistični značaj svojega režima, je uprizoril Hitler gonjo proti judovskim trgovčičem, knjigarjem in onim industrijcem, ki se niso povsem skladali s Hitlerjevo taktiko (Hugenberg). Vedno bolj potrebuje narodnosocialistični režim novih manevrov, da odvrne pozornost množice od glavnega krivca krize, t. j. finančnega kapitalizma. Vsak dan priobčuje nemško časopisje nove načrte o javnih delih. 99% teh pa ostane le na papirju. Vse služi le Hitlerjevemu propagandi, ki naj prepriča javnost o uspešnem delu režima. Kajti glavno vprašanje pri teh načrtih ostane vedno nerešeno: kako naj se vsak tak načrt financira. Državni proračun je namreč že nekaj let deficiten. Za zunanje dolgove je proglašen moratorij. Obtok bankovcev je krit le z okoli 7%. Inflacija pa bi položaj delovnih mas še bolj poslabšala, kar nam kažejo Združene države Amerike, kjer so ravnokar na dnevnem redu štrajki in mezdni spori. V kolikor se javlja v Nemčiji poživljenje industrije, gre to na račun vojnih priprav. S tem v skladu se je tudi deloma zvišal uvoz surovin za vojno industrijo, medtem ko se je padel uvoz industrijskih izdelkov na ničlo. Na drugi strani pa tudi izvoz vedno bolj pada zaradi splošne svetovne gospodarske krize, ki se izraža v carinski vojni različnih držav. K zmanjšanju izvoza je mnogo pripomogla tudi protijudovska in protisovjetska propaganda Hitlerjevega režima. Da pokaže skrb tudi za brezposelne, organizira režim z največjim pompom javne dobrodelne akcije, katerih uspeh pa mora biti sila klavern spričo tako ogromne brezposelnosti, kakor je v Nemčiji. Delavstvo kljub temu nosi najtežje breme krize. Prve štiri mesece Hitlerjeve vlade je nemško časopisje na dolgo in na široko poročalo o zboljšanju konjunkturo in zmanjšanju števila brezposelnih za 2 milijona in še več, da prepriča množice, ki so šle za Hitlerjem, kako se je vse zboljšalo, odkar je »Führer« na vladi. Ako bi se res izboljšalo v celoti gospodarsko stanje v Nemčiji, bi morale to pokazati tudi bančne bilance. Če je dva milijona več delavcev zaposlenih, tedaj pomeni to, da zahteva proizvodnja več sredstev za surovine in mezde. Zato bi morale izdati banke več kreditov; povečali bi se tudi dolžniki. Toda statistika bank kaže obratno. Vsota dolžnikov pri velebankah je padla od 4604 mil. mark dne 30. novembra 1932. na 4212 mil. mark dne 30. junija 1933., medtem ko se je gibala zadnja tri leta povprečna vsota dolžnikov v istem razdobju okoli 5500 milj. mark. Vsota upnikov je padla od 7506 milj. mark dne 30. jun. 1931. na 5872 milj. mark dne 30. jun. 1933. Vsota menic in neobrestovanih nakazil je padla od 2453 milj. mark dne 29. nov. 1930. na 1660 milj. mark dne 30. jun. 1932. in na 1600 milj. mark dne 30. jun. 1933. Po izkazu nemške državne banke je znašal njen menični portfelj dne 22. julija 1933. 2969 milj. mark, to je toliko kot prejšnje leto, torej nič več. Celokupni obtok plačilnih sredstev je znašal 5191 milj. M., t. j. za 490 milijonov manj, kakor v istem času prejšnjega leta. Konjunktura bi morala odsevati v bančnem poslovanju. Se bolj jasno nam osvetljuje Hitlerjevo varljivo propagando o zmanjšanju brezposelnih statistika mezdnih davkov. Dohodki tet so znašali junija leta 1932. 64,2 milj. M., junija 1. 1933 60,4 milj. M. Torej so letos padli davki na mezde za blizu 4 milj. M. Kako je to mogoče, če trdi Hitlerjeva propaganda, da je za 2 milj. manj brezposelnih, kakor prejšnjega leta, ko bi se morali sorazmerno tudi dohodki iz mezdnih davkov zvišati, ne pa pasti. Ker ni bil izdan nikak dekret za znižanje mezdnih davkov, je jasno, da se ni nič zmanjšala brezposelnost. Hitler rešuje brezposelnost na tale način: Vsi marksistični elementi se enostavno črtajo z liste brezposelnih; ravno tako vsi oni, ki imajo zaposlene sorodnike, v katerih breme padejo. Nekaj stotisočev je bilo poslanih na delo k žetvi, kot sezonski delavci, njih mezde so pa nižje, kot je znašala brezposelna podpora. Več 10.000 mest, ki so jih preje zavzemali Judje, so zasedli brezposelni narodni socialisti itd. Stvarno je pa ostalo še vedno okoli sedem milj. brezposelnih.

(Se nadaljuje.)

Francé Klinar, Ljubljana.

Spijonska afera Stewart*

V prvi četrtini letošnjega leta je vse svetovno časopisje mnogo pisalo o aferi angleškega poročnika Stewarta (čitaj: Stjuarta). V začetku se je le tupatam pojavila mala, nevažna notica, da je zaprt v londonski trdnjavi Tower (čitaj: Tauer) neki mladi oficir iz odlične rodbine. Zakaj, se prav za prav ne ve. Nekateri časopisi so pisali, da zapirajo v to trdnjavo izključno le špijone, izdajalce in podobne. Nekoliko dni pozneje so se že po-

* Ta članek prinašamo po zagrebški »Kroniki« z dovoljenjem njenega uredništva.
— Op. ur.

javile notice, ki so vedele povedati, da je oficir zaprt radi izdaje nekih važnih vojaških dokumentov in načrtov novega tanka firme Armstrong-Vickers, znane tovarne orožja. Bolje informirani listi so vedeli, da je oficir izvršil izdajstvo za 90 funt šterlingov (okrog 23.000 Din). Potem se je pomalem zvedelo, da je zaprti oficir član slovite Intelligence Service. Objavili so njegovo ime: Norman Balie Stewart, član bogate škotske oficirske družine.

Dvignil se je prah, reporterji so bili na sledu noč in dan, tako da celo Intelligence Service ni mogla preprečiti, da ne bi ves svet govoril o špijonski aferi Stewart. Le pomanjkljivosti o sodbi so ostale tajne. Službeno se je glasila obsodba: 5 let zapora v neki neznan trdnjavi, oficirski čin in vse ostalo pa ostane nedotaknjeno.

Tako mila kazen, še bolj pa malenkostna vsota, za katero je oficir menda izdal Anglijo, to sta bila vzroka, da so začeli sumiti o vsej aferi in njeni resničnosti. Vse je izgledalo preveč narejeno. Da bi angleški oficir, o katerih je znano, da so izredno dobro plačani, izdal domovino za tako malenkostno nagrado, član Intell. Service-a in še celo Nemcem — ne tega ni bilo mogoče verjeti. Reporterji so se začeli zanimati za Stewartovo prejšnje življenje. Ugotovili so, da je zelo mnogokrat odpotoval v Holandijo in od tam se utihotapljal v Nemčijo. Holandija je igrala med svetovno vojno čudno vlogo. Bila je nekak mešetar med državami, ki so se med seboj vojskovale. Pa ne da bi jih pomirjevala, nasprotno, še podpirala jih je in pri tem sama vlekla velike dobičke. Nemška težka industrija je dobavljala preko Holandije razne vojne potrebščine: jeklo za topove, eksploziva, granate itd. in to nikomur drugemu kot svojima sovražnicama Angliji in Franciji. Ti pa sta zopet v zameno pošiljali Nemčiji stvari, ki jih ona ni mogla doma proizvajati. Na ta način so Angleži in Francozi tolkli Nemce z njihovim lastnim orožjem in jih dušili z njihovimi lastnimi plini. Nemci pa so se hranili z angleškim kolonijalnim blagom ter trošili angleški bencin in kaučuk. Holandija je razumljivo pri tem dobro zaslužila. Od tega denarja še danes razmeroma dobro izhaja sredi svetovne krize. No, zdaj lahko slutimo, zakaj je potoval Stewart v Holandijo. Uganka je le v tem, da je bil oficir član Intelligence Service-a. V kakšni zvezi sta Intelligence Service in orožje? Kakšen popravek ima Service v Nemčiji?

Predvsem moramo vedeti, kaj je prav za prav ta Intelligence Service. Mnogi ne vedo, da je to največja, najmočnejša in najpopolnejša tajna služba na svetu. Organizirala jo je Anglija z namenom, da obdrži svoj politični, gospodarski in vojaški prvenstveni, gospodujoči položaj na svetu. Ta organizacija pa je samostojna, popolnoma neodvisna od drugih državnih ustanov Anglije. Intelligence Service razpolaga z ogromnimi materialnimi sredstvi za vzdrževanje neverjetno velikega števila agentov in špijonov po vsem svetu. Ona je gospodarsko soudeležena pri vseh večjih tovarnah Anglije. Ima lastne ladje, tovarne in petrolejske vrelece. Njena moč se vidi iz sledečega primera: Po končani pomorski bitki pri Jütlandiji l. 1916 med Nemci in Angleži, je Intelligence Service razširila po svojih agentih v New Yorku vest, da so Angleži popolnoma poraženi. Ti alarmantni glasovi so povzročili poplah na borzi za vrednostne papirje. Preplašeni Američani, ki so imeli obligacije angleške države, so na vrat na nos začeli prodajati vse zaloge teh obligacij. Tečaj obligacij so radi velike ponudbe padli neverjetno nizko. A Intelligence Service ni ostala prekrizanih rok: po svojih agentih je kupila po neznatnih cenah vse papirje, kolikor jih je mogla dobiti. Potem pa je objavila vest, s katero je demantirala (zanikala) poraz Anglije (v resnici je Anglija to bitko dobila, čeprav je imela velike izgube). Cene papirjem so seveda takoj poskočile. Američani so ostali to pot pošteno opeharjeni. Drugi primer dokazuje odlične trgovske sposobnosti Intelligence Service-a še bolj jasno. Ob nedavnem peruansko-kolumbijskem sporu v Južni Ameriki, ki so ga uprizorili ameriški in angleški industriji, so se peruanska križarka »Almirante Grau« in dve podmornici oskrbeli s premogom in bencinom v Trinidadu in Villemstadu v Zapadni Indiji, ki je angleška kolonijalna posest. Anglija je članica Društva narodov, pri katerem je registriran Kelloggov pakt. Na podlagi tega pakta je svet Društva narodov ugotovil, da Peru nima prav v svojih zahtevah in da je torej napadalec. Anglija torej ne bi smela podpirati njene vojne mornarice. A ona se je izgovarjala, da je bila sicer izdala nalog svojim kolonijalnim oblastem, naj ne oskrbujejo peruanskih vojnih ladij z materialom, toda nalog je prepozno dospel na mesto (danes, v dobi brezžične telegrafije!). Tako so tudi to pot potegnili kratko Američani, katerim so Angleži vzeli izpred nosa dobro kupčijo: dobavljanje premoga in bencina, da ne govorimo o orožju.

Ako torej pošlje Intelligence Service svojega človeka v Nemčijo, gre gotovo zopet za dobro kupčijo. Tako so ugibali zavistni ameriški in francoski časniki in industrialci.

Stvar se je razvijala takole: Na vzhodu je Japonska zaigrala krvavi ples. Da očuva svoje imperialistične interese v Mandžuriji, je začel sprva prikrit, pozneje pa odprt boj

proti Kitajski. Mandžurija je bogata zemlja. Zato škilijo vanjo vsi imperialisti sveta. Toda Japonska ima kot najbližja soseda največ izgleda, da se polasti teh neprecenljivih zakladov. V ta namen ji prav pride nesloga med evropskimi vesilami kakor tudi nesloga z Ameriko. Japonska se dobro zaveda, da se ji ni treba bati veselil, ki se med seboj pripravajo. Zato drzno izkorišča ta položaj in si prilahača to, kar si ob drugačnih prilikah ne bi upala. Amerika, Anglija in Francija se boje velikih bojnih spopadov. Še preveč je v spominu komaj minula svetovna vojna. Toda majhne spopade (med kakršne spada tudi kitajsko-japonski, čeprav za druge vesile ni ravno tako malenkosten), je treba izkoristiti tako, da se pri njih kaj zasluži. V tem slučaju gre za dobavljanje orožja. S tem se ubijata z enim udarcem dve muhi: Japonska je zadovoljna, ker ji vesile molče dovoljujejo vpadanje v tuje ozemlje, pa tudi evropski industrijalci se okorišajo s tem. Orožje se dobavlja za nenormalno visoke cene. Japonska ima sicer tudi sama tovarne za orožje, toda kadar gre za tem, da bi konkurenci zamašil usta, tedaj gre spreten trgovec v njegovo prodajalno in kupi nekaj, pa čeprav je dražje. Angleški državnik Cecil je rekel ob tej priložnosti:

»Popolnoma brez koristi je, sporazumeti se v obsodbi japonske zasedbe, kakor so to nedavno storile skoro vse vlade na skupščini Društva narodov, potem pa nič ne storiti za to, da bi se Tokio odvrnil od svoje kriminalne avanture. Še slabše pa je, izbrati ta trenotek, da bi Japonski ponudil trgovsko pogodbo.«

Ko bi bile ponudene samo pogodbe, to še ne bi bilo najslabše. Viscount Cecil je meril na Anglijo, svojo domovino, a neka druga vesile je posodila Japonski nekaj milijonov zlatih frankov s pogojem, da Japonska za tri četrtine te vsote kupi v dotični državi bojno orožje.

Kadar se na ta način borijo trgovski interesi, potem se napno vse sile, da se konkurentu kupčija izmakne. Japonci so kot dobri taktiki kupovali orožje zdaj pri tej, zdaj pri oni svoji sopernici, da bi vse enako pomirili. Kitajska, ki ima manj trgovskega duha in je bolj sentimentalna, se je hotela oskrbeti z orožjem pri Nemčiji, stari svoji učiteljici v vojnih vprašanjih. Tako se je primerilo, da je bil Japonec v Angliji in je vodil pogajanja s tovarno Armstrong-Vickers, a Kitajec v Nemčiji v Kielu po istem poslu. Firma Armstrong-Vickers je bila mnenja, da ne spusti iz rok kupčije, ki jo lahko prevzame konkurentu. Ona bi rada dobavljala orožje tudi Kitajski, ko ga že dobavlja Japonski. Kitajca v Kielu so oblegali angleški »trgovski agenti«, a se nanje ni oziral, ker je že bil sredi pogajanj z neko nemško tovarno »kovinskega galanterijskega blaga«. Armstrong-Vickers in Intelligence Service, vedoč, da niti Kitajec ne more odleti čarom lepe ženske, sta spremenili taktiko. Poslali sta v Kiel neko »bogato mlado angleško damo iz boljše družbe«, ki za zabavo potuje po Nemčiji. Račun je bil dober. Kitajec se je kmalu zapletel v mreže te lepe dame in pogajanja s tovarno »galanterijskega blaga« so se prekinila za nekaj časa, da bi se potem končala za vselej. Blažen od sreče, ki ga je obiskala v Evropi, je odpotoval Kitajec s svojo damo v Berlin, da bi tam nekaj časa mirno preživel. Ko sta tako preživljala medene tedne, se je lepega dne v nekem hotelu nenadoma pojavil pred njima, kakor bi iz zemlje zrastel, eleganten mlad človek. Dama je padla v jok, potem v nezavest, nastal je hrup, na koncu pa so ugotovili, da ta mladi človek ni ljubosumni ljubimec, niti mož, ampak rodni brat lepe dame, ki je svojo sestro iskal. Kitajec, ki je bil v škripcih, je obljubil poroko in stvar se je uredila. Bodoči svak kitajskega oficirja se je predstavil kot zastopnik tvrdke Armstrong-Vickers in je spjel stvar v poslovne vode. Kitajec je sprva upiral; ko pa je čul, da namerava Anglija zabraniti izvoz orožja, kar pa ne bo veljalo za kupčije, ki se takoj zaključijo z Armstrong-Vickers, je končno sprevidel, da mora odpotovati v Anglijo. Tokrat so ostali praznih rok Nemci, Intelligence Service pa si je zadovoljno mela roke in vzela to kot dokaz, da je angleška moč v svetu še vedno tako velika, da se ji ne more nihče upirati.

Stvar pa ni bila s tem končana. Mlada dama je zahtevala za odlično odigrano vlogo večjo nagrado nego je bilo dogovorjeno. Zavedala se je pač, kako veliko uslugo je napravila svoji domovini. Ostala je v Berlinu in pretiła, da bo vso zadevo izdala javnosti. Treba jo je torej odstraniti, ker je bila drzna in nevarna. Izbrira pade na njenega »brata«, mladega zastopnika, ki je svojo vlogo prav tako točno in dobro izvršil a za to ni zahteval nagrade, ker je delal iz športa. Ta mladi človek ni bil nihče drugi nego poročnik Norman Ballie Stewart. Ko je dobil posebnega pomožnega agenta in pismo, ki naj bi ga odprl šele v Berlinu, se je podal še enkrat v Nemčijo. Ko je tam odprl pismo, je v njem bral, da mora nezanesljivo špijonko odstraniti z obličja zemlje. Naloga se mu je zdela nečastna za človeka, ki zna domovini služiti boljše nego z umorom, in se je vrnil v London, ne da bi nalogo izvršil. Radi tega so ga poklicali na odgovornost, ga zaprli, da plača za svoje kavalirstvo in da bi se naučil, da je zapoved zapoved in disciplina disciplina tudi tedaj, kadar ne gre za denar. V tem pa so nekega dne našli lepo

damo v Berlinu v nekem parku s prestreljeno lobanjo z nedotaknjnim nakitom in denarjem v torbici in z revolverjem poleg sebe. Berlinski policiji ni preostalo drugega, kot da ugotovi samomor radi nesrečne ljubezni. Nemci so bili tako že drugič potegnjeni po sposobnejšem konkurentu. Poročnik Norman je medtem sedel v trdnjavi, tisti pa, kateri so ga zaprli, so hoteli vso stvar utajiti. Nekoliko drobnih vesti v časopisih, posebno inozemskih, nekoliko radovednih reporterjev in Intelligence Service se je to pot ukani. Afera je bila preveč jasna, da bi se mogla prikriti tujim časnikarjem. Sedaj je bilo potrebno samo rešiti poročnika Stewarta, ki je mimo svoje majhne nepokorščine vendarle zaslužen član tajne službe in ga je treba zato prihraniti za drugi pot. Smešno uprizorjena obtožba je rodila še bolj smešno kazen: 5 let zapore v trdnjavi brez degradacije, namesto 20 let prisilnega dela v kolonijah z izgubo oficirske časti, kar je običajna kazen za angleške izdajalce. — Poročnik Stewart je sedaj skrit nekje na dobrem kraju in v službi. Vstal bo po petih letih, ko bo preстал »kazen« in se bo lahko zopet posvetil službi domovine.

Razgovor o našem kmetu

X. Alkoholizem.

Alkoholizem imenujemo redno zastrupljanje človeških organov z alkoholnimi pijačami. Alkohol, ki ga te pijače v določenih odstotkih vsebujejo, vpliva v malih množinah na telo navidezno blagodejno (»dobra volja«), v večjih količinah pa zapuša v človeškem organizmu občutnejše sledove (omrtvičenost posameznih organov, pijanost i. dr.). Posebno vpliva na možgane (možganske stanice), katere uničuje. Zastrupljanje telesa prehaja pri rednem uživanju opojnih pijač v strast. Navada železna srajca! Pitje vina (žganja i. dr.) postane človeku (kakor tobak) najnujnejša zahteva dneva. Poželjenje po pijači mu je občutnejše kot glad. Človeka je zgrabilo telesno, zapuša pa posledice tudi v njegovi duši. Alkoholist nima duhovnih moči, je brez trdne volje, vsako delo mu je balast. Ustvarjati ne more. Alkoholiku vdan človek je bolnik, ki ga treba zdraviti.

Alkoholne pijače delimo v plemenite (žlahtna vina, sok plemenite trte) in neplemenite (divje vino šmarnica, nojek, direktor; sadjevec; žganje). Pri prvih deluje etilni alkohol, ki ne vpliva na človeški organizem (možgane) toliko razdražljivo. Pri drugih metilni (lesni) alkohol, ki uničuje možganske celice v večji meri. Človek postaja zaslepljen. Zato pa tudi povzročitelj n. pr. uživanje šmarnice premnogokrat hude prepire, pokolje, uboj — marsikomu ječo ali prerani grob.

Pijančevanje je staro kakor človeški rod. Narodi so se ga navadili ravno tako kakor se ga navadi posameznik. Čim civiliziranejši je kak narod (posameznik), bolj ga pije. Kljub temu, da poznamo vse slabe strani pijančevanja (socialne kakor zdravstvene), je danes alkoholizem ravno tako razbrzdán kakor je bil v srednjem veku. Morebiti z razliko, da je s civilizacijo še narastel. In ni je danes slavnosti (krsta, poroke, smrti, »banketov« itd.), da se ne bi čez mero pilo. Samo ob sebi je tedaj umevno, da temu vsesplošnemu mednarodnemu »koncertu« sekundiramo pridno tudi mi Slovenci. Kako, bomo slišali.

Da bi zlo alkoholizma uničili, so pričeli po mestih s protialkoholnimi pokreti (treznost, mladi junaki, abstinenti itd.). Ti so našli naš narod (v prvi vrsti seveda kmeta), da je strašno pijanski in da je treba z ognjem in mečem nad njega pijančevanje (beseda pri protialkoholnem kongresu). Vsa organizacija je kljub visokim besedam ostala v svojih ozkih mejah. Odziva v kmetijski vasi sploh nima, v mestu pa — dasi je meščanski otrok — še manj. Videti je (kar je seveda žalostno), da spremlja celokupna javnost protialkoholni boj s precej globoko ironijo, ki prehaja ponekod že v kar odkrito norčevanje iz abstinentske misli. Da pri tem ni uspehov, niti moralnih, čeprav je vsa akcija visoko idealna, je na dlani. A zakaj tako? Ker ima po vsej priliki pri nas tudi alkoholizem gospodarsko ozadje.

Kakšen je prav za prav naš alkoholizem? Po vsem svetu smo znani kot izraziti pijanci. Pobožnost in pijanščina sta naši čednosti. Odkod ta sloves? In — ali je resnica? — Deliti moramo slovensko pijančevanje v dva dela: v kmetisko in gosposko (meščansko). Iz tega bomo tudi skušali izčimiti naš »sloves«.

Polovica naše ožje domovine je vinorodna. Koder ni vinske trte, je ponavadi razvito sadjarstvo. Pijače vsepovsod dovolj. Če ne vinske, pa sadne, oziroma žgane. Da ljudstvo pije, je neizpodbito. V vinorodnih krajih vino, drugod sadjevec, kjer ni niti prvega niti drugega, žganje. Toda našemu kmetu ni pijača živa voda življenja! K vsemu nastanejo sedaj tale glavna vprašanja: čemu kmet pije, kako pije in koliko pije?

Kmet pije za potrebo. Ko se žge na soncu, ko dela doma pri hiši, ga dobi svojo mero.

V pijači ne vidi strupa. Trditve, da alkohol »škoduje«, so mu tuje. V kmetu živi zavest, da pijača krepeča, da daje delu moč. Če razviješ pred njim še tako mogočno razpravo o škodljivosti alkohola, če potrdiš besede še s tako prepričevalnimi zdravstvenimi ponazorili, poslušaj, a misli svoje. Alkohol daje moč! Do neke mere je to resnica. Ko kmetje delajo n. pr. na njivi, sredi dopoldneva nekako »obnemorejo«. Gospodinja jim pošlje »predjužnik« (malico). Kos kruha in 2—3 kozarce pijače ($\frac{1}{4}$ l približno). Potem gre delo z novo močjo naprej. Opoldne imajo obed navadno brez vina (sadjevca). Pri radodarnějšíh kmetih dobé piti kmalu po obedu (kak kozarec ob dveh). Ob 4. uri popoldne zopet malica kakor dopoldne. Večerja brez pijače. Torej spije kmetški delavec (istotako gospodar in njegovi) vsak dan povprečno pri navadnem delu $\frac{1}{2}$ l vina, največ 1 l. Slednje v dobi najtežavnejšega dela in v hudi vročini. Če pa je žeja velika, pijo vmes vodo. V takšnih razmerah tedaj nihče pijače niti ne čuti. — Pri sezonskih delih je nekoliko drugače. Delo v vinogradih dá več vina. Takrat pijo polagoma ves dan vino. O vodi ni govora! Gospodar pazi, da ne da preveč, ker delavci ne bi tako dobro delali. Zvečer dobe večjo mero. Takrat so vse gorce »v rož'cah«. Ljudje pojo, so dobre volje, vriskajo še vračajo na domove. V izjemnih slučajih, kjer so preveč pili (kar pa je redko, ker kmet ima s tem škodo, če iztoči preveč vina), pride tudi do spilnih razbrzdanosti. V nekaterih slučajih tudi do pretepa med fanti. Taki pretepi pa navadno niso posledica vinskih glav, temveč imajo kdo zna kako drugo — deseto ozadje. Tudi druga težja kmetška dela zahtevajo poleg boljše jedaeče več pijače. To tiči že v tradiciji kmetškega dela. V času košnje, žetve, mlačve. S temi opravili ima gospodar velike stroške. V najnovejšem času, kjer ima le priložnost, zmlati z mlatilnico. Ročno delo pač stane kuhinjo in klet, zraven pa treba še šteti srebrne denarce. — V splošnem moramo priznati, da je takšnole pitje neke vrste alkoholizem. Je pa v zvezi z delom. Brez te množine pijače (v vinorodnih krajih več kot v nevinorodnih) ni kmetškega dela. Nima pa to uživanje pečata strasti in prav tako ne drugih telesnih in duševnih posledic. (Razen malih izjem prevelikega pitja po vinogradih, ki smo ga bili zgoraj omenili.) Toda našemu kmetu ni pijača živa voda življenja. Če je ni, je ne kupuje, temveč pije — vodo.

Omeniti treba še izjemne prilike kmetškega življenja. Redke so. Krst, poroka, smrt. Ljudje pijo, toda za veselje (ali žalost). Redko kdo se ga napije do pijanosti, čeprav ga ima na razpolago kolikor hoče. Pride kvečjemu do »dobre volje«, do pesmi. Pri nas pa meščan, ki tega ne razume, prav rad istoveti s pijanostjo. Pesem in »dobra volja« še daleč nista pijanost. Kmetje so potemtakem kvečjemu pivci, pijanci pa niso. O abstinenci v smislu besede ne moremo govoriti. Pač pa o *zdržnosti*, kolikor je ni razrahljala gospodarska kriza (glej VIII. zaglavje 5. odstavek tega »Razgovora«!). O našem kmetu smemo trditi, da živi trezno!

Prihajamo še do vprašanja gostiln na deželi. Saj jih je v primeri s tipično kmetijskim prebivalstvom malo. Občina z 2000 prebivalci ima n. pr. 3 gostilne. Le te so na sedežu kraja (n. pr. v glavni vasi ali trgu). Promet v njih je slab. Kak semenj ali druga izredna prilika (žeganje) privabi v gostilne mnogo kmetov, ki jedo in zmerno pijo. Drugače pa so večinoma prazne. Ob 11. uri zvečer je navadno vse tiho, pozimi pa zapre marsikateri gostilničar krčmo že ob 8. uri. Izjemoma imajo zatočišče v gostilni mladi fantje. Vsaka vas ima nekoliko rogoviležev, ki po večini še niso videli vojaške suknje. Pubertetniki. Ponočnjaki. Če je prilika, tudi pretepači. Ker nimajo nikamor drugam (društev ni!), najdejo kot v gostilni. V vinorodnih krajih se najprej napijo po gorcah, potem pridejo zapravit zadnje krajcarje k gostilničarju. Kjer je doma šmarnica in druga neplemenita pijača (Ptujsko polje, Haloze itd.), pride baš pri takšnih pubarjih do vidnejših incidentov, ki jih raziskujejo potem sodišča. Danes še celo. Ko pa ti mladeniči odrasto, večina že po vojaški suknji opusti klatežko življenje ter pričinja misliti resneje.

Kakor vidimo, »sloves« o pijanstvu našega naroda ni utemeljen. To mnenje je — tako se pač dozdeva meni — posledica pitja naše inteligence, oziroma meščanskih krogov. Mesta imajo brez števila gostiln, ki — kakor kaže življenje — kljub krizi dobro uspevajo. Pa saj meščani tudi pridno pijo. Poglej v Ljubljani, Mariboru in drugih mestih zvečer v lokale! Birti si manejo roke. Kam zahajajo tujci? V mesta! Tam gledajo, kako »sol naroda« pijančuje. Potem pa gre o nas glas: Slovenci so pijanci! V vse naši domovini je znano, da so se ob nekem jubileju 20letnice društva X. njega starešine tako napile, da je marsikdo od njih povzročil javno pohujšanje. Tisti reveži, ki ponoči stražijo mesta, bi znali mnogokatero bridko povedati. A to je samo primer. Le žal, da se sllični primeri noč za nočjo vrste, medtem ko narod na deželi spi, da nabere za delo novih moči!

Zato pa — čast komur čast! Kmet ni kriv!

(Se nadaljuje.)

Albin Podjavoršek, Polje.

Beleške

VOLITVE V DELAVSKO ZBORNICO.

Za 22. oktober so razpisane volitve v Delavske zbornice. Od zadnjih volitev je preteklo dvanajst let. V tem času so vladali v Delavskih zbornicah ves čas isti ljudje. Mišlimo, da delavstvo to vladanje že davno in dobro pozna. Delavstvo bi se moralo združiti. Le združeno bi moglo preprečiti, da ne bi prešla Delavska zbornica v jerobstvo nedelavskih in nesocialnih ljudi. Delavski razredni interes mora zmagati! Paktiranje s političnimi grupacijami, vsak korak nazaj ali na desno pomeni izgubo Delavske zbornice za razredni pokret. Delavska zbornica naj postane resnična delavska ustanova!

Šte.

ZAPADNA KULTURA IN KRŠČANSTVO.

Ekonomsko življenje Zapada je v zastoju in razkroju. Iz tega nujno sledi, da sta tudi kultura in civilizacija, ki sta produkt obstoječih gospodarskih razmer, prešla višek razvoja. Vsi pojavi kulturnega življenja (umetnost, znanost, vera) in civilizacija (tehnika, politika, pravosodstvo itd.) kažejo na usodno nujnost propada. Klice propada je zapadna kultura vsrkala obenem z diferenciacijo v razrede. Vladajoči razred je bil in je edini nosilec kulture in vse kulturne pridobitve so služile izključno njegovim potrebam in namenom. (Glej k temu U. Sinclairjevo knjigo »Zlata verižica«.) S propadanjem vladajočega razreda propada tudi njegova kultura in se poraja nova brez razrednega obeležja.

Radi poudarjajo, da stoji zapadna kultura na verskem temelju. To je bilo brez dvoma resnično v stanovskem srednjem veku. Postopoma pa so se vključile v kulturno zgradbo zapada nekatere komponente, ki so bile in so krščanstvu čisto nasprotni in ga prav za prav izključujejo. Prvotno prevladujoča pozicija krščanstva je bila oslABLJENA. Krščanstvo je kot kulturni faktor v obrambi in bolj ali manj izrinjeno iz odločujočih pozicij v vseh kulturnih panogah.

Zato vzbujajo začudenje, da se še vedno znova in znova poudarja krščanski značaj zapadne kulture, ki je izrazito individualistična, posebno kadar jo je treba zagovarjati in braniti, najraje pa, da se poudari nasprotje s kulturnimi tendencami, ki grade iz občestvenosti (kolektiva). Poudarjanje krščanskosti zapadne kulture je danes tako pogosto in vsiljivo, da so pri največjem lahkovernežu upravičeni dvomi; če se to res dogaja zaradi zapadne kulture kot take, ali ni marveč to poudarjanje le nerodna krinka, pod katero se skriva skrb in bojazen za propadajoči gospodarski red. Kadar pa je govor o hibah in pogreških te zapadne kulture, pa se je krščanstvo otepa in zatajuje svoj delež na njej, na taki, kot je. Deležno hoče biti vseh prednosti in odlik te kulture, senčne strani pa podtakne drugim. V bistvu pa krščanstvo z zagovorom zapadne kulture zagovarja njenega nosilca — kapitalizem in se tako čisto istoveti z njim.

J. Vojan.

STROJ.

Mnogi smatrajo stroj za prokletstvo, ki ustvarja kapitalizem, brezposelnost, izkoriščanje. Res je ta stroj v posesti kapitalističnega razreda, ki ga uporablja le za zvišanje profita in oblasti. Toda stroj je produkt človeškega uma, stroj služi temu, da se zmanjša človeško trpljenje in napor, da se skrajša delovni čas. Stroj v rokah brezrazredne družbe pomeni zvišanje produktivnosti dela, zato skrajšanje delovnega časa in povišanje delavčevih prejemkov. Ko tovarna ne bo iztisnila več zadnjih sil iz človeka, tedaj bo lahko ta porabil prosti čas za svoje kulturno izpopolnjevanje, tedaj se bodo tudi gledišča in koncertne dvorane odprle delavstvu, tedaj bodo mogoče večerne šole in univerze in ne bo več razlike med inteligenco in maso, oz. inteligence v sedanjem smislu sploh ne bo več. Tudi ne bo več garanja mladine in ne več garanja starcev. Delo bo kot vojaška dolžnost, ki jo opravlja zdrav in krepek človek, ki živi sebe, svojo družino, mladino in delavske upokojece.

Stroj nazaj pravemu lastniku in pravemu namenu! Potem stroj ne bo prokletstvo, marveč blagodat!

Le tisti je svoboden človek, ki poseduje sadove uma, tisti, ki pa služi tem sadovom, je suženj. Šele ko bo postal človek iz sužnja res človek s svojim individualnim pomenom, ko bo postal solastnik vsega, kar je ustvaril z roko in umom, tedaj bo treba še novih izumov, še silnejšega napredka, še mogočnejših strojev. Ne za tvorbo dobičkov posameznikom, temveč za skupni napredek in skupno blagostanje. S.

STROJ IN BREZPOSELNOST.

Stroj bi moral biti prav za prav pomočnik človeku. Postal pa je — v današnjem gospodarskem redu — njegovo prokletstvo. Navesti hočemo nekaj primerov, koliko dela olajša človeku stroj.

IZKOP ZEMLJE: Pri ročnem obratu izkoplje človek v eni uri 0.2 kubična metra zemlje, pri strojnem obratu 1170 kub. metrov.

MLINARSTVO: Preprost mlin daje na dan, če mu streže en mož, 1½ barela, mehanični mlin 30.000 barelov.

OPEKARNA: Delavec naredi 450 opek na dan; s strojnim obratom 400.000 opek. (500 delavcev bi lahko krilo celotno potrebno Združ. držav sev. Amerike).

IZDELOVANJE ŽARNIC: V ročnem obratu odpade na enega delavca 18 žarnic, v strojnem 118.

PRIDOBIVANJE SUROVEGA ŽELEZA. V istem času ko producira 1 mož 219 kg v enostavnem obratu, producira strojni obrat 5313 kg na moža.

BRITVICE: Avtomatični stroj, ki ga nadzoruje 1 delavec, naredi v eni uri 10.000 britvic. Ne dolgo prej je bilo treba 5 delavcev le za to, da so mogli to količino zaviti.

IZDELOVANJE KOLES. V ročnem obratu izvrši 1 delavec 55 osi za prosti tek na dan, v strojnem obratu 300.

INDUSTRIJA PERILA: Šivilja rabi 1½ ure, da sešije srajco, v moderni industriji perila izgotovi 14 šivilj srajco 1.3 minute.

VZIGALICNA INDUSTRIJA: Da naredo isto količino vžigalic, kot l. 1820, je treba danes le še stoti del delavcev.

AVTOMOBILSKA INDUSTRIJA: Da so izgotovili 1 avto, je bilo treba l. 1904 1291 ur, l. 1919 še 303 ure, danes naredo to v 73 urah.

Racionalizirani strojni obrati izhajajo v primeri z ročnim obratom z neznatnim številom delavcev. Na vsakega delavca, ki še dela v strojnem obratu, je brezposelnih:

pri izkopu zemlje	5.850 delavcev.
pri mlinarstvu	20.000 delavcev.
pri opekarni	890 delavcev.
pri pridobivanju surovega železa	24 delavcev.
pri industriji žarnic	7 delavcev.
pri industriji koles	6 delavcev.
pri industriji perila	5 delavcev.
pri avtomobilski industriji	4—18 delavcev.

Pristaši stanovske države vidijo odpomoč v tem, da se uporaba omeji in dopusti le v toliko, v kolikor dovoljujejo to socialni oziri. Ta zahteva je popolnoma zgrešena. Ker je namen uporabe strojev ta, da se pospeši in izboljša produkcija in olajša človeku delo, je cilj človeškega prizadevanja v tej smeri ta, da se vse, kar se le da, izvrši s stroji. Da pa ne bo noben človek radi tega izključen iz produkcijskega procesa, je delovni čas znižati na minimum. Na ta način delovni razred ne bo več masa garažoje in stradajoče živine, ampak bo svoj prosti čas posvetil izobrazbi in vzgoji.

J. V.

SLOVENSKI KATOLIŠKI RASISTI.

Naša katoliška politika je čimdalje bolj fašistično usmerjena. Katoliški sociologi so dali tej smeri osnovo, in »Slovenec« piše simpatično o novi Avstriji, Italiji in Nemčiji (Kalan), objublja nam nov »socialni« pokret, razne skupine dajejo slovesne proglose in izjave, med licitacijo za boljše katoličanstvo dežujejo fašistične fraze.

Poglejmo samo nekoliko na kongres Zveze mladih intelektualcev. Ta organizacija združuje šolane ljudi, ima svojo borzo dela in je nekaka strokovna organizacija, ki pa seveda o delavstvu ne ve nič, ker je nekaj boljšega. To organizacijo so si izbrali nekateri slovenski upobudniki, bodoči dobri voditelji dobrega slovenskega ljudstva za temeljni kamen novega katoliško-fašističnega pokreta. Programni govor je imel mlad intelektualc, ki se je veliko trudil včasih med študenti s svojo duhovitostjo. V svojem govoru je povedal marsikaj zanimivega. Rekel je, da je kriza zato, ker sta se duh in materija skregala. Povedal je, da je on slovanski rasist (torej še več kot Jugoslovan!), zato, ker je slovanska duša altruistična in ima slovanska rasa veliko nalogo pred zgodovino. Udariti da je treba po Judih, tej nesnagi grdi semitski. Atek Hitler tudi tako pravi. Vse tuje je treba vreči iz služb. Domovina sme imeti kruh le za svoje sinove. Ženske morajo iz služb, ker so le za kuho in šivanje ustvarjene. Kapital in delo je treba pobratiti. Fabrikant in delavec morata biti taka prijatelja, da bosta igrala skupaj tarok. Stanovsko urejene družbe je treba, pa bo raj na zemlji. Ljudi je treba vzgojiti k dobremu

(na primer koncentracijska taborišča za mladino in nezanesljive). — In tako dalje, točno vzeto po Hitlerju. — Na vprašanje, kôga bo treba vzgojiti, je govornik le prišel do tega, da bo delodajalce treba vzgojiti. — Na vprašanje, zakaj da ne daje predloga, da je treba določiti maksimum za plače, ko prejemajo nekateri (tudi nekateri katoliški gospodarstveniki, bodoči stebri stanovske družbe!) po 30.000, 40.000, 60.000 dinarjev na mesec, je odgovoril nek eleganten gospod, ki je radi boljšega življenja opustil svojo bivšo študentovsko brezkompromisnost, da je to demagogija, da to ja ne gre, da se pač ne more delničarjem in ravnateljem odvzeti njih krivično pridobljenega denarja, da pa jih bo treba vzgojiti, da bodo sami od sebe dali kak sold za brezposelne in za zamorčke.

I. t. d. Morda ni to poročilo popolnoma izčrpno, toda če ni, je kriva temu razdalja, ki loči te boljše in finejše ljudi od proletariata. Zanimivo je to, da se ti gospodje nazivajo socialiste. Tisti elegantni gospod je celo rekel, da je treba kar precej prelomiti med marksisti in krščanskimi socialisti. No, socializem je tem fašistom med bojem za kariero izhlapel. Ostal je le še »krščanski«, ta jim pa že še pridobi primerne službe v kateremkoli podjetju, ki ima isto označbo.

Ali je ta slovanski katoliški rasizem tisti gromazanski pokret, ki ga nam obetajo?

Zbičembij.

»NAŠE GLASOVNICE SO ZELENE!«

Nastal je nov pokret, krščansko socialni pokret. Poživila se je »strokovna« organizacija Združenih zasebnih in trgovskih nameščencev Slovenije. S krščanskimi socialisti so se sprli, ker tako dobri katoličani ne morejo sodelovati s tako slabimi katoličani kot so krščanski socialisti, ki so že napol marksisti. Navajeni tekem, hočejo biti tudi v katoličanstvu prvi. Mi jim iz srca privoščimo diplomu, kolajno, bronastega atleta, pa še kako dobro odborniško mesto v tem ali onem zelenem podjetju. Mislimo, da ti zeleni naraščajniki ne bodo delali sramote starim gadom v starih podjetjih. Bomo kmalu videli.

Zbičembij.

Dijaki govore

NAŠA DIJAŠKA MLADINA V OGLEDALU SVOJIH LISTOV.

Čas, v katerem živimo, je poln najhujšega zla, najhujše razrvanosti na vseh poljih, naj bo že na gospodarskem, socialnem ali političnem. Degeneracija družbe, ki je dolga stoletja nazaj vladala in vodila svet, se bliža višku; iščejo se nova pota, usmerjajo nove smeri, in namesto starih, preživelih stremeljenj stopajo nove ideje, ki iščejo, prodirajo, dramijo, pozivajo. Človeku naših dni ne more zadostovati več samo golo razumevanje za stvari, ki se gode krog njega, zgolj teorija o tem in onem; treba mu je dejanskega boja, praktičnih podvigov, treba mu je žrtev.

In mladina? Kakšno vlogo igra rod, ki v teh borbenih časih nastopa življenjsko pot? V mladini odseva vse dobro in vse slabo dobe, v kateri se razvija. Edinole v nji temelji dokončni izraz vsega, kajti ona je izvršiteljica oporoke, nositeljica bodočnosti, sila, ki bo čez toliko in toliko časa dajala svetu obraz, življenju pogon.

Lahko se pritrdi dejstvu, da se še nobena generacija ni imela boriti s tolikimi težavami in hkrati ob takih ovirah, kakor današnja. Težki socialni boji, neumerjenost razmer v vseh ozirih so le nekateri blagoslovi, ki jih je mladina naših dni v polni meri deležna. Danes nekateri (in teh ni malo) nikakor ne morejo doumeti, da so zdaj drugi časi, kakor pred 30, 40 in več leti, da drugačni časi stavijo mladini tudi drugačne zahteve — stvari, ki so včasih bile nepoznane, nedostopne, so danes pereče, aktualne; danes se rešujejo problemi, ki jih včasih ni bilo, boj za obstanek je hujši, življenjska usposobljenost zahteva od malega človeka mnogo več kot prej. Pravijo: v mladini ni več idealizma. Pustite ji do razmaha, dajte ji možnost do vzgona njenih sil, dajte ji svobodo, da izpregovori sama, da izpove kar jo teži, po čemer stremi. Potem se bo šele dalo govoriti, koliko idealizma je še v nji, ne zdaj, ko se mladina zapostavlja, utesnjuje v korita, iza katerih ne sme pogledati. Nazori se ji vcepljajo kar siloma, brez ozira na njeno lastno mišljenje, skratka, vse njeno žitje je omejeno v nešteto okvirjev, postavljenih od ljudi, ki jim je vse drugo v mislih pri njihovem zaslužnem vzgojnem delu (kakor pravijo), le to ne, da bi se enkrat vživel v čas in v stališče mladine, ki se bori v njem, da bi jo že enkrat razumeli ali vsaj skušali razumeti. — Najvidnejši predstavnik povojne generacije prvih let, književnik Mrzel, je označil generacijo svoje dobe za generacijo pred zaprtimi vrati — za današnjo bi se moglo reči, da so ji vrata sicer odprta, toda postavili so ji visok prag preko, da ne more in ne sme čezenj.

V dokaz gori navedenih dejstev nam lahko služi pregled čez programe in delo dijaških, srednješolskih listov. Nikjer drugje se ne more bolje in jasneje pokazati slika vrednot, ki jih nosi v sebi mladina, kakor vprav v njenih duševnih proizvodih. Zato mora biti list ali glasilo kake generacije (ali njene skupine) pač najvernejše merilo njene moči, njenega napredka, ogledalo njenih hotenj in stremeljenj. Tako je, ali vsaj tako bi moralo biti. Toda ako zdaj premetrmo in pretehtamo vsebinsko ter idejno vrednost današnjih dijaških listov, pridemo do žalostnih zaključkov, katerih pa, hvala Bogu in resnici na ljubo ne moremo pripisovati mladini sami. Sicer pa pravega dijaškega lista pri nas sploh ni. Edini list, ki nosi ime dijaški, je »Mentor«, toda to je list, ki skrbi menda za vzgojo starih — ne za vzgojo dijaške mladine. Dijaštvo v njem sploh nima mesta, če ga ima, je to samo na zadnjih straneh, pa še tam imajo prednost taki, ki so že davno, davno zapustili pristan srednje šole in so danes že več let visokošolci, če ne že suplenti. Ostalo izpolnjujejo razni potopisi in memoari starih veteranov, ki so blagovolili na jesen svojega življenja pokloniti mladini drobtinice iz svojih bogatih zalog izkušenj in spominov. Kakor da res ne bi bilo aktualnejših tem in problemov. Če bi vprašali uredništvo, odkod in zakaj tako omalovaževanje dijaštva v dijaškem listu, bi se najbrže zagovarjalo s tem, da so dijaški prispevki preveč skromni in po kvaliteti nezreli za objavo. No, to se da takoj pojasniti. »Mentor« zastopa strogo katoliško ideologijo z najostrejšimi »moraličnimi« predsodki. Zreli za list so samo prispevki, ki imajo na primer za temo: pomlad, materinsko ljubezen, izmed pesmi kaka Ave Maria in slično. Da bi se pa kdo dotaknil recimo problemov, ki danes stresajo in pretresajo svet in pri katerih ima mladina že kot nositeljica bodočnosti nemalo interesa — to bi bilo pa seveda že pregrešno, nespodobno, skratka, stvar, ki ni za mladino! Razumljivo, da vsak, ki ima le količičak resne volje za literarno in esejeistično udejstvovanje in to z obzorjem, ki ga čas in razmere od njega zahtevajo, ne more pošiljati prispevkov v list, pri katerem je dijaški samo naslov in drugega nič. — In ostali listi? Samo še dva sta: »Zar« in »Orači«. Toda ta dva sta lokalnega pomena, zavodna ali bolje šolska lista. Tudi tu se kakor pri »Mentorju« opaža ista ozkosrčnost in diktatorstvo, samo da še v večji meri. Vodijo ju vzgojitelji s svojo očetovsko blagohotnostjo, ki se kaže v stari pesmi: Kakor bomo mi rekli, tako bo. Kajti mi smo vaši vzgojitelji in vemo, kaj je prav. — Seveda so pri takem ravnanju tudi prispevki kaj skromni, nekateri, skoraj bi rekel, naročeni po vzorcu: piši tako ali pa nič! No in drugi listi? Kje so? — Ni jih! Današnja dijaška mladina nima niti enega svojega lista, kjer bi lahko v popolni svobodi izpovedala svoje težnje, pokazala česa je zmožna, kako pojmuje sebe in svet, kakšna je njena zrelost in usposobljenost za življenjsko pot.* Vendar se zgodi tu pa tam, da se hoče skupina mladih idealistov osamosvojiti in ustanoviti svoje, brezokvirno glasilo, toda vsak tak poskus je že v kali zatrt. Zakaj zbero se gospodje profesorji in pedagogi vseh smeri in od vseh vetrov ter sklepajo o početju nesrečnih predrznežev. Gospodje katoliške smeri zaženo prvi glas v nebo, čim slišijo le o najmanjši svobodi duha, češ, to je framasonstvo, pokvarjenost, brezbožništvo. Če je pa govor o struji, ki zastopa socialno smer, potem se pa oboji, »klerikalni« kakor »liberalni« gospodje profesorji zedinijo v mogočnem protestu: to so uporniki, anarhisti! Takšnim pokvarjencem lista ne dovolimo! H koncu pa se pridružijo k temu še tretji, pristaši stare šole 19. stoletja z geslom: za mladino morajo biti šolske knjige edino zanimanje. Vse drugo je nepotrebno, škodljivo! Iz šole domov, učit in zopet v šolo! Drugo je ne briga! — Usoda lista je zapečatenata. — — — Če kljub vsemu list po požrtvovalnost pokretnikov vendarle izide, se to zgodi samo enkrat, nadaljnje izhajanje se s silo zatre, bodisi z ignoriranjem ali z besnim napadom (usoda »Kovala« 1933). Kakor je neizprosna čas, v katerem današnja mladina živi, tako je sama neizprosna v svojih težnjah in stremeljenjih. Častni primeri, v katerih se dijaška mladina kljub zapostavljanju in nerazumevanju s strani vzgojiteljev skuša osamosvojiti v neodvisnih glasilih, izpričujejo, da mladina živi, da ve kaj hoče, ter da se zaveda resnosti svojega poslanstva.

L. K., Ljubljana.

* Naš list, ki sicer ni in noče biti samo študentovsko glasilo, ampak glasilo vse delovne in napredne mladine, je že večkrat ponudil svoje predale dijaškim prispevkom. Svoje vabilo še vedno vzdržuje, čeprav je videti še premalo zanimanja za sodelovanje. — Op. ured.

Iz izkušnje — za uporabo

Pota delavskega samoizobraževanja

Koncerti.

Ljudem, ki niso naobraženi v glasbi, je težko razumeti, da vsebuje glasben proizvod prav tako neko misel, kakor na primer povest ali pesem. Neukemu vpliva glasba samo na srce, na čustva, ne pa tudi na um. Melodija mu je lepa, boža mu srce, vznbuja mu lepa čustva, razvija mu fantazijo, napravi ga vesèlega ali pa zamišljenega, sanjavega. Ne vidi pa v glasbenem delu nobene miselne vsebine. A glasbenemu umetniku so toni isto kot slikarju barve in pesniku besede: več barv skupaj nanizanih predstavlja predmet, več besed skupaj pove misel, več tonov, skupaj zloženih tvori melodijo, ki je čustvo in misel. Pravijo, da je glasba od vseh umetnostnih sester najplemenitejša. Človek, ki ljubi glasbo, ne more biti slab. Jon Ruskin, slavni angleški umetnostni ideolog, je dejal, da je človeško petje umetniško dovršen izraz veselja ali bolesti plemenitega človeka. »Dekle lahko opeva svojo izgubljeno ljubezen, skopuh svojega izgubljenega denarja pa ne.«

Seveda ni vse dobro, kar se v glasbenem svetu pojavi. Mnogo je glasbenega kiča in šunda, ki nam ga servira blazirani svet v obliki raznih operet in plesne glasbe. Tudi v tem pogledu se bo moral proletarijat osamosvojiti. A nam gre sedaj samo za to, da bomo znali ločiti dobro od slabega, zrno od plevla. Za to pa je potrebno nekaj izobrazbe. Te si bomo pridobili deloma iz zadevnih knjig, iz razgovorov in predavanj, še najbolj pa s smotrenim obiskovanjem koncertov in drugih glasbenih prireditvev.

Muzeji in galerije slik.

Treba bi bilo napisati dolgo razpravo o bistvu in pomenu umetnosti, da bi prišli na koncu do spoznanja, da ima svojo vrednost in smisel le tista umetnost, ki ji je središče človek in ki le njemu služi. Toda tu ni mesto za dolgovozna razmotrivanja. Reči moramo le to, da sta v glavnem dve smeri umetnosti: ena, ki je zrcalo človeka in njegove dobe, in druga, ki se hoče dvigniti nad človeka in išče nekih tal, ki niso na tej zemlji. Je torej socialna, vsečloveška, in pa idealistična, transcendentna umetnost. Je tendenčna in netendenčna (larpurlartistična) umetnost. Vse, kar bi več zapisal, bi bilo teoretiziranje. Pojdimo na slikarsko razstavo (v slikarski muzej ali galerijo) in bomo videli goloto, igračkanje z barvami, s svetlobnimi efekti, videli bomo razne futurizme in kubizme. To je larpurlativizem. Umetnost je zgubila tla pri človeštvu, zato se izgublja v iskanju oblike. Vidiš, pa tudi druge slike. Človeka vidiš, priklenjenega na zemljo, v tovarno in rudnik, vidiš ga sredi njegovega dela in trpljenja. Vidiš na eni strani bečo, bolezen, smrt, na drugi pa uživanje v izobilju. Ganejo te slike vsakovrstne trpljenja, v katerega je obsojen velik del človeštva. Vidiš, slikar ni bežal iz srede človeštva v samoto ali v zračne višave. On je šel v sredo življenja in je pokazal, kar se v njem vsak dan dogaja. S sugestivno silo te navaja k spoznavanju življenja, njegovih dobrih in slabih strani. Odkriva ti oči razuma, sili te k opazovanju, studiranju in razumevanju.

To je napravila umetnina, socialna, tendenčna umetnina.

UMETNIŠKA SAMODELAVNOST.

Samoizobraževanje po umetnosti ima dve plati: sprejemanje tujega umetniškega dela in lastno umetniško ustvarjanje. Prvo je dostopno vsakomur. Drugo pa ne. Umetnost je dar. A kljub temu moramo zavreči naziranje, da so umetniki neka višja bitja, ki lahko zviška gledajo nas, navadne zemljane, in nas prezirajo. V nekaterih ljudeh živi močna potreba po pisanju, slikanju, po glasbenem udeleževanju. To je njihovo veselje. Ako imajo pri tem še nekatere druge duševne lastnosti (fantazijo, čustvenost, čut za lepoto i. dr.), od katerih se dajo mnoge pridobiti z vajo, potem so to umetniki: pisatelji, slikarji ali skladatelji.

Dramatika more mnogo pripomoči k naši izobrazbi. Za dobro igranje ni potrebno samo znanje vloge. Potrebno je poznati življenje avtorja, osebnost junaka, razumeti čas dejanja, potrebno je še mnogo drugih znanj. Gledati predstavo je mogoče (in s pridom) tudi brez znanj, igrati brez njih ni mogoče. Zato sili aktivno dramatično udeleževanje k pridnemu študiju različnih vprašanj.

Vsem ni mogoče delati v dramatik. Mnogi bodo zato delovali v književnosti. Pisali bodo kratke vesti in članke v časopise. Opisovali bodo doživljaje, opisovali svoja pot-

vanja, pisali preproste storije ali pesmi. Ščasoma si bodo pridobili neko spretnost v pisanju. Našli bodo svoje polje. Obvladali bodo izraz. Uredniki ne bodo več zavračali njihovih prispevkov. Mnogi se zboje radi prvih neuspehov. Globoka zabloda. Kdor hoče pisati, mora mnogo delati, opazovati, čitati in študirati. To vse se dobi s časom in z vajo.

Isto je z glasbo in slikarstvom. Ne smemo se sramovati svoje nesposobnosti in omagati že v začetku. Sposobnosti se s časom razvijajo. Nešteto je umetnikov, ki so postali veliki in slavni v svoji umetnosti, ne da bi imeli poprej kakšne visoke izobrazbe. Izobrazbo so si pridobili s svojim umetniškim delom. Za marsikaj je potrebno več pridnosti in vztrajnosti nego daru.

Prisedil E. S., Ljubljana.

(Se nadaljuje.)

Mladi proletarec

Rdeča „P“

Gospod Dobrodel je nervozno poklical služkinjo in ji velel izmiti mastni madež s preproge. Gospa Dobrodelova pa je tolažila zmenežena Matica, češ da ni vredno razburjanja; to se pač lahko vsakemu pripeti. Njej se je na primer nekoč... itd. Prijazno se mu je smejala in mu dala na krožnik nov, velik kos okusnega cvrtja.

Fred se je ob dogodku nečesa spomnil in se je svoje misli oprijel z njemu lastno trdovratnostjo. S pomenljivim nasmehom je pripovedoval teti:

»Nimate pojma, koliko stane takale preproga. Takale pisana reč za pod gosposke noge. Stavim, da ne uganete. Potipajte jo, prosim! Najfinejša volna! Mehka kot pernata blazina! To ni navadna preproga, kot jih prodajajo Bosanci na tromostovju. To je pravi belgijski gobelin! Nekaj ekstra, kakor pravi oče. Nekaj, kar je samo za boljše hiše. Stane pa malenkostno vsoto 15.000 dinarjev. (Pri besedi »malenkostno« je napravil Fred primerno igralsko grimaso.) Reci in piši petnajsttisoč din.«

Te besede so se zdele gospodu Dobrodelu nekoliko več nego le majhna neolikanost. Bilo je nekaj posmehovanja podobnega. Čutil je to, a si ni bil popolnoma na jasnem.

Sestri njegovi pa bi se skoraj zameglilo ob tolikšni vsoti. Petnajsttisoč dinarjev samo za preprogo! Koliko denarja je moralo po tem takem iti za vse drugo razkošje!

»Lepo imate!« je dejala, oziraje se po jedilnici. »Lepo! Gosposko!« Oči so ji bežale po stenah in so zadele ob veliko sliko v pozlačenem okvirju. Ustavile so se na njej le za hip, potem so se pobesile. »Koliko je neki vse to stalo?« je vprašala.

Fred je hitel izpeljevati svojo misel, da ga ne bi oče prehitel. »Koliko? Če rečem en milijon, ne bo dosti preveč. Za vso hišo namreč in kar je v njej. Ali veste, koliko je to, en milijon? Tisočkrat po tisoč. Napravimo kratek račun! Ako preštejete v eni minuti do sto, je to v eni uri šesttisoč, v enem dnevu stoštirinštirideset tisoč. To pa je komaj sedmi del enega milijona. Sedem dni bi morali šteti noč in dan, brez prenehanja, da bi naštel do milijona...«

»Da se ti ljubi!« je rekla gospa Dobrodelova.

»Sem mislil, da si modrejši!« je pristavil gospod Dobrodel.

»Kakaj bi bilo to tako nespametno? Kako naj si teta drugače predstavi en milijon. Še bolj naravno ji bom pokazal. Vzemimo delavčevo plačo. Recimo, da zasluži neki delavec pri osemurnem delu na dan štirideset dinarjev, to je na leto (ako računamo tristo delovnih dni) dvanajsttisoč dinarjev, v desetih letih stodvajsettisoč, v osemdesetih letih šele devetstošestdesettisoč. En milijon nekako v trinosemdesetih do štiriinosemdesetih letih. Po štiriinosemdesetih letih dela bi si po tem takem utegnil postaviti takole hišo ne najslabše plačan delavec, ako ne bi nič porabil od plače za hrano, stanovanje in obleko. Torej vidiš, draga teta, da se bolj izplača izbrati si kak svoboden poklic, kakršnega si je izbral na primer naš oče. Zasedi nekaj mest v upravnih odborih, kupiti nekaj sto delnic, je bolj pametno nego kopati blato v smrdljivi Ljubljani. Mi ne živimo od kruhu in vodi kakor tisti delavec v Ljubljani. Mi jemo delikatese, najfinije sire, morske ribe, kavijar, in pijemo italijanska in renska vina, sempatja tudi madeiro in šampanjec. Naša kuharica porabi povprečno štritisoč dinarjev na mesec. To je za kuho. Kje so pa izdatki za obleke, izlete, domače plesne in druge prireditve.«

»Kakšen smisel naj bi imelo vse to? Koga naj zanima?« je osorno vprašal gospod Dobrodel.

»Mene že ne!« je rekel Hugo. Ze iz šole imam do grla dovolj matematike. Zoprna reč! Zazehal je in se odpravil v svojo sobo lež na divan.

»Čudno!« je k temu pripomnil Fred. »Saj v šoli je matematika celo nekoliko bolj zanimiva: Koliko zasluži trgovec pri kosu blaga, ako stane njega devettisoč dinarjev in ima pri njem tristopetdeset dinarjev režijskih stroškov, proda ga pa za petnajsttisoč dinarjev? Ali pa: Koliko iznesejo v dveh letih dvanajstodstotne obrestne obresti od kapitala stotisoč dinarjev? To je vsekakor bolj privlačno nego delavčevi ženi računati, kako bo prehranila in oblekla recimo šestčlansko družino s tisoč dinarji na mesec.

Gospod Dobrodel: »Že vem, kam namigavaš. Take primere delajo vsi tako zvani delavski apostoli. Vse merijo z največjo mero. Kakor da bi bilo kakemu delavcu tam iz tovarne ali rudnika kaj do gledališča, koncerta, lepe slike in okusno urejenega stanovanja. Če ima le toliko, da se trikrat na dan najé česar koli in da se ga v soboto naleze v predmestni krčmi, pa mu je dovolj. Ako bi imel le toliko, da bi utešil te svoje primitivne potrebe, pa bi bil tako srečen, da bi mu bilo zavidati. Danes pa je kriza, ki je prizadela vse sloje, ne samo delavskega. Tudi temu bi se dalo pomagati, ako bi bili ljudje na splošno nekoliko bolj socialni. Socialnosti ni, to je tisto. Ljudje so zamenjali socialnost za socializem, iz tega pa izhaja zlo. Namesto medsebojne dobrotljivosti pa spor in razdor!«

»Meni se pa zdi, da se ljudje oklepajo socializma — kateri se ga pač oklepajo — le zato, ker vidijo, da s socialnostjo nič ni. Socialen hoče biti vsak bogataš in oderuh. Razdora med sloji (pravilno se temu reče razredni boj) pa ni prikladal socializem na svet, ampak je bil že davno prej. Socializem uči samo spoznavati ta boj in ga koncem koncev odpraviti. Ako bi prišel zdajle semkaj brezposelni delavec in bi nas videl jesti najbolj izbrane jedi iz posod iz kitajskega porcelana in najfinejšega kristalnega stekla s srebrnim priborom in bi spoznal v nebo vpijočo krivico, ki jo trpi, potem bi ti dejal, da dela razdor. Kako neumno! Ti praviš: Izobražen mešan ima večje potrebe nego navaden delavec. Onale slika na steni tudi nam, izobraženim mešanom, ne utešuje kakšne resnične, stvarne potrebe. To je kaprica, ki je stala osemtisoč dinarjev, z okvirjem vred osemtisočpetsto. Gosposka kaprica. Drugega nič.«

Mati Siromakovka je za trenotek pogledala sliko in takoj spet odvrnila pogled. Slika se ji je zdela nepodobna. Golo telo! Namesto kakšne svete slike pa golo telo! Tu se pase nečimernost in greh. To ni krščansko. Tako je mislila pri sebi.

»To je pač Jakopičev akt!« je pojasnjeval gospod Dobrodel. »To je nekaj finega, modernega. Odličnejša hiša pač ne more biti brez kakega originala.«

»Vidiš, oče, tvoje pojmovanje umetnosti je prav takšno kot tistega brivca na vogalu. Ker je tako moderno in fino, si je tudi on kupil za drag denar Jakopičevo sliko. Zato, ker jo vsakdo pogleda, kdor vstopi v brivnico; ker je gosposko in moderno. Sicer pa je frizerjev osebni odnos do Jakopičeve slike prav tak, kakor je bil do slike Cosulicheve ladje, ki je poprej na tistem mestu visela. Umetnine se dandanes tudi več ali manj le zato delajo, da ustrezajo blaziranim kapricam imovitih ljudi.«

Gospa Dobrodelova je dejala gospodu soprogu: »So eine Gemeinheit!« In sinu: »Malo več takta bi pričakovala od tebe!«

»Ni mi do bontona. Resnica je prva! Ravno danes me ne mika, da bi licemeril. Razjarili so me v šoli, zato sem se zaklel, da bom še bolj oznanjal resnico in da ne bom prizanašal nikomur.«

Služkinja je prinesla sladkarije, sadje in nazadnje črno kavo. Ko so srebali kavo, je zunaj pozvonilo. Bona je pohitela odpirat.

Gospod Dobrodel se je zleknil v naslonjač in srebajoč toplo kavo je govoril z ironičnim nasmeškom:

»Kako je neki to, da se naš preljubi Fred, ki se dela tako vnetega za berače in brezposelne, ne odloči in gre kar med nje? Zakaj ne zavrže vsega razkošja, v katerem živi, in gre oznanjat med delavce in živeti, kakor živijo oni? Zakaj, hehe? Čudno, čudno!«

»Tako nameravam tudi napraviti, kakor hitro bom samostojen. Če tega še nisem storil, je le tvoja korist. Ali nisi že večkrat dejal, da bi me dal v poboljševalnico, če ne bi bilo radi ugleda naše hiše.«

Po zadnjih besedah se je nasmešnil. Z njimi je hotel nekaj zakriti. Zamolčal je namreč, da se shaja z delavci, da jim predava, jih organizira in tudi podpira. Včasih ga je mučila misel, da je prav za prav zajedalec, soudeleženec očetov, a spoznal je, da bi bilo vsako drugačno postopanje škodljivo za njegovo poslanstvo.

Zunaj se je začul bonin glas. »Ne in ne!« je vpila nekому. »Rekla sem, da beračem ne dajemo. Saj vidite na vratih tablico, da je miloščina odkupljena. — Na magistrat pojdite!«

Gospa Dobrodelova je odprla vrata obednice.

»Kaj pa je, Mici? Čemu vpijete kakor kak čednik! Ali vam nisem že stokrat rekla,

da imate povedati gospodu ali meni, če kdo prosi?« Potem se je obrnila k človeku na pragu, ki je bil predmet bonine jeze. »Kaj želite? Ali hočete jesti?«

»Hvala, milostljiva! Jedli smo že. Prosil bi vas za kakšno ponošeno obleko za otroke.«

Gospa Dobrodelova je pomislila, potem je velela boni, naj gre v spalnico in naj v omari izbere, kar ni več za rabo. Zaprla je vrata in se vrnila k mizi.

»Ah, ti berači!« je zavzdihnila. »Nekateri so res potrebni, da se človeku smilijo. Mnogo pa jih je takih, ki samo izkoriščajo bedo drugih in na ta račun lenuharijo.«

»Še ni izumrla dobrodelnost, hvala Bogu!« je pripomnil gospod Dobrodel. »Čeprav govore zlobneži marsikaj o bogatinih, vendar prav bogatini mnogo dajo za revče. Trgovka Bogatinova ima vsak dan določeno vsoto sto dinarjev za miloščino.«

Gospod Dobrodel vsekakor ni bil najzadnji, kar se tiče miloščine, a o sebi ni govoril nikoli. To si je štel prav tako v krepost, kakor tisto, da svoji žlahti ni pomagal do boljšega kruha. Vsak naj si sam pomaga, je bil njegov nazor, z zmožnostjo in brez korupcije.

Fred je dejal: »Ni vse tako idealno, kakor ti prikazuješ, oče. Poznam Bogatinovo. Reva trpi na manjji premagovanja. Boji se, da ji bo zdajzdaj kateri zapalil hišo. Zato se ne mara zameriti beračem.«

»Veš, Fred, zdiš se mi bolj izkvarjen, nego se za takega golobradca spodobi,« je jezno odvrnil gospod Dobrodel. »Vsem že podtikaš slabe namene in nečiste nagibe.«

»I, no! Za Bogatinko vem slučajno prav dobro, da boleha na paranoji. O drugih pa nisem nič rekel. Ne vem pa, čemu veličaš na vso moč miloščino bogatašev, kakršna je Bogatinka, ki je vendar tako neznaatna v primeri z njenim imetjem, kakor imetje tete Ane tukaj s tvojim, oče. Kakšno vrednost ima sploh miloščina? V današnjih razmerah (poudarjam, da v današnjih razmerah) je potrebna. A ti ji pripisuješ vse prevelik pomen. Modroslovec Fichte je zahteval, da naj se nikdo ne oblači bogato, dokler ni zagotovljeno, da so vsi ljudje vobče oblečeni; nikdo ne stanuj razkošno, dokler ni zamčeno, da vsi primerno stanujejo.«

»Glej, glej! Sedaj je pa še Fichteja privlekel od nekd. Teorija, sama teorija! Od teorije boš slabo živel, fant!«

»Ni prav, da mu daješ toliko denarja,« je pripomnila gospa Dobrodelova. »Samo knjige si kupuje. Bog ve, kakšne neumnosti so v tistih knjigah. Potem ni čuda, če se otrok izpridi.«

»Saj! Nekega lepega dne bom napravil kratek konec. Sežgal mu bom vso knjižnico, pa bo. Zastran denarja pa nisem tvojega mnenja, Helena. Fant ima lahko nekoliko denarja, da ne izgleda, kakor bi bil iz beraške hiše. Naj si kupi kakšno stvar, a po pameti. Ne maram, da bi se naučil skoposti. Tudi vbogaime naj daje po pameti. Sicer postane za družbo nemogoč.«

Matic je sedel kakor bi ga pribil in je poslušal ta, zanj docela nerazumljivi prepir z odprtimi usti. Cutil je, da je tu govor o nečem velikem, neznanem, nerazumljivem. Posamezni pojmi so se nizali v njegovi glavi, a nikake zveze ni mogel najti med njimi. Občudoval je Freda, ki je govoril tako učeno, nedosegljivo, in je ob njem meril svojo nemoč v tem tujem, tako hladno lepem svetu.

Tudi materi se je zdel ta prepir popolnoma nerazumljiv. Čemu neki govorijo te čudne, nepoznane besede, same besede? Ona ima toliko na srcu, pa se skoro niti ne zmenijo zanjo. Malo bo še potrpehla, a ne dolgo, potem pa bo povedala Tonetu, da ne živi po božjem, da je greh, kar dela. Zato ga bo Bog kaznoval. Ga že kaznuje z nespoštljivimi otroci. Skušala je napeljati pogovor v zaželeno smer.

»Dobro se imate,« je rekla. »Ni se vam treba pripraviti. Bog ti je dal mnogo bogastva. Tone, Glej, da ga ne boš zapravljal. Še za potrato ti je dal Bog denarja.«

»Eh, ni več tako, kot je bilo pred leti. Kriza nas presneto tepe. Dela vedno čez glavo, a ne gre in ne gre. Mučiti se moram, mučiti za ta vsakdanji kruhek. Od osmih od dveh sedim v ravnateljstvu Commercial banke, zvečer skoraj slehni dan seje. Bodisi upravnega sveta tovarne Hydra, bodisi Bančne zveze; danes posvetovanje delničarjev Agrarne banke in likvidaciji, jutri sestanek upnikov ne vem katere trgovine v poravnavi. In tako dalje. Same seje, Sami odbori in predsedstva. Tako, da se iz njih ne vidim. Dela mnogo, sadu pa malo. Zastoj v gospodarstvu. Pretekli mesec smo morali hočeš ali nočeš odpustiti nekaj delavcev pri Hydri. Ni šlo drugače. Deloma so bili tudi delavci sami krivi. Tupatam je treba udariti, čeprav človeka boli srce. Ne gre drugače. Konkurenca je huda. Liberalci se nam bodo v pest smejali, ako za vsako ceno ne rešimo naše reči. Treba je podpirati tudi dobro časopisje.«

»Ne razumem dosti od vsega tega,« je prostodušno rekla sestra Ana. »Je preveč učeno. A moji pameti se vendar nekaj neumno zdi. Kako boste rešili vašo reč, kakor

praviš, s tem, da odpuščate delavce. Kako bodo živeli ti ljudje brez službe! Kakšno reč potemtakem rešujete?»

»Hm, kako bi ti povedal? Tak slučaj v narodnem gospodarstvu je nalik operaciji pri človeku. Izrezati je treba bolno mesto, da se reši življenje. Narodno blagostanje zahteva tudi takih operacij.«

»Teta Ana ima prav!« se je vmešal Fred. »Vi rešujete svoje dobičke, ne pa narodnega blagostanja. Če ljudje nimajo dela, tudi ne morejo dobro živeti. Kakšno blagostanje je potem to? Že štiri leta traja gospodarska kriza. V teh štirih letih se niso dobički kapitalistov prav nič zmanjšali (no, nekaterim so se; so se pa drugim povečali). Ta hiša, z vsem razkošjem, je zrasla prav v zadnjem času. Podjetja, bodisi banke, zavarovalnice ali tovarne pa so v imenu krize vrgle na statine delavskih družin v bedo. In to imenuješ ti narodno blagostanje.«

(Se nadaljuje.)

D. Pavlovič, Ljubljana.

Razno

HITLERJEV SOCIALIZEM. V Leipzigu je sporočil neki bančni ravnatelj krajevnemu vodstvu Hitlerjeve stranke, da je pripravljen vzeti s seboj na počitnice dva zaslužna hitlerjevca za spremstvo. Nacionalno socialistično časopisje je ob tej priliki pelo slavo temu bančnemu direktorju in je imenovalo njegovo gesto »nacionalsocializem v praksi«. — Zlobni jeziki pravijo k temu, da so si Hitlerjev nacionalsocializem zmerom predstavljali kot »nosača kovčegov bančnim direktorjem«. (*Kronika«, Zagreb.)

POŽAR V REICHSTAGU. Dne 21. septembra se je pričela v Leipzigu (Lipsko) razprava proti požigalcem Reichstaga (nemški parlament), dasi je izjavilo zunanje ministrstvo še pred nedavnim, da je nastal požar radi eksplozije plina. Proces bo trajal več dni. Obtožencem niso dovolili privatnih zagovornikov. Pri razpravi smejo biti le poročevalci režimu prijaznih časopisov. Pred vhomom v razpravno dvorano vsakogar temeljito preiščejo. Vsa telefonska in radio-poročila so strogo cenzurirana. Odlomki iz razprave se snemajo na gramofonske plošče. Fotografiranje prepovedano.

TOLMAČ TUJIH IZRAZOV V TEJ STEVILKI.

Akt — dejanje, delo; v slikarstvu pomeni sliko golega telesa.
Alarman — vzburljiv.
Atom — najmanjši (s prostim očesom nevidni) del telesa, ki se ne da več deliti.
Bona — služkinja, pestrna (lat. bonus — dober).
Centrum — ime bivše nemške katoliške stranke.

Deficiten proračun — proračun, ki izkazuje primanjkljaj. Izdatki so večji od dohodkov.

Degradacija — odvzem kake časti (čina) ali službenega mesta; ponižanje.

Esej — razprava (predvsem kulturnega značaja).

Führer — voditelj (isto kot italijanski il Duce, naziv za Mussolinija).

Gobelin — umetno tkana preproga.

Grimasa — spaka. Delati grimase — »frise pokati«.

Herriot Edvard (čitaj Erjo) je predsednik vladajoče Radikalno socialne stranke v Franciji in bivši ministrski predsednik.

Ignorirati — namenoma prezirati, ne opazati.

Koncentracijski tabori — skupne ječe za politično nezanesljive ljudi.

Lumpenproletariat (nem.) — najnižji proletariat (die Lumpen — cunje, cape).

Monopolistični kapitalizem — kapitalizem, ki si lasti vso pravico do proizvodnje. To je sedanja faza razvoja kapitalizma, ko se odpravlja svobodna konkurenca.

Madeira — vino, ki uspeva na otoku istega imena.

Paranoja — duševna bolezen. Bolnik si vedno predstavlja ali da ga preganjajo, ali pa tudi nasprotno, da je imenitna osebnost in da ga vsi časte.

Pasivna rezistenca — vzdržanje od dela, nesodelovanje (namenoma).

Takt — olikanost; umerjenost.

Transcedentalen — onostranski, kar je onstran čutnega sveta.

Veteran — odslužen vojak in človek sploh.

Vulgaren — vsakdanji, preprost, prostaški.